

บรรณานุกรม

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาร่วมสมัย: บทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: เอดิชั่น เพรส โปดิกส์. กิตติชัย รัตนะ. (2546). โครงการเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี: จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการตัดสินใจเชิงนโยบายของการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ของชาติ. ใน เอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่องโครงการเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. (หน้า 206-238). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กองเทคโนโลยีการทำเหมืองใต้ดิน. [ม.ป.ป.]. โครงการทำเหมืองแร่โปแตชของอาเซียน อ.บำเหน็จณรงค์ จ.ชัยภูมิ ประเทศไทย. ชัยภูมิ: [ม.ป.พ.]. (ไม่ได้ตีพิมพ์).

กลุ่มศึกษาปัญหาดินเค็มและการจัดการทรัพยากรแร่ภาคอีสาน. (2546). โปแตช: ชุมทรัพย์ใต้ดินของใคร. กรุงเทพฯ: แซทไฟร์พรินต์.

กลุ่มอนุรักษ์อุดรฯ ดักคอสุวิทย์ดอดย่องเจรจาเหมืองโปแตช. (2551, 28 มีนาคม). ค้นเมื่อ 18 มีนาคม พ.ศ. 2552, จาก <http://www.newspnn.com/detail.htm?.code=n2-22032008-02>.

กลุ่มอนุรักษ์อุดรฯ ธรณีในเมืองแฉฉแผนลงทุนอิตาลีไทย. (2552, 20 มีนาคม). ค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2552, จาก <http://www.newspnn.com/detail.htm?.code=n1-20032009-01>.

กลุ่มอนุรักษ์อุดรฯ ปิด สนง.อุตสาหกรรมจังหวัด จีระังบอนกก.แฉฉเหมืองโปแตช. (2552, 11 มิถุนายน). ค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.newspnn.com/detail.htm?.code=n2-11062009-01>.

กรมทรัพยากรธรณี. (2543). 108 ปี เศรษฐกิจแร่สู่สหัสวรรษใหม่. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.

กรมทรัพยากรธรณี. (2545). 110 ปี ดำเนินสืบสานห้าแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.

ขวัญสรวง อติโพธิ. (2549, 28 ธันวาคม). ขุนกวานขี้ฉ้อ. มติชน, หน้า 7.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน. (2543). รายงานทางเลือกข้อเสนอภาคประชาชนไทยต่อการประชุมสุดยอดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2552, จาก <http://www.esaainvoice.net/esaainvoice/know.php?Category=love&No=1578=k9b>.

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). รายงานผลการตรวจที่ 100/2550 เรื่อง สิทธิชุมชน กรณี เหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี รายงานผลการตรวจสอบการ ละเมิดสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คม หัตถ์. (2 สิงหาคม 2551). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านหนองเชียงมน ต.นาม่วง อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารฯ ที่วบ2/2545 เรื่องอุดรธานี คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของกระทรวงอุตสาหกรรม. [ม.ป.ป.]. ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.oic.go.th/content/result.htm>
- คำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฯ กรณีปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่. [ม.ป.ป.]. ค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.KPSM.org>
- ความเห็นและข้อเสนอของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่องนโยบาย อุตสาหกรรมโปแตชกับการพัฒนาภาคอีสาน. (2552, 16 มิถุนายน). ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2552, จาก <http://www.soc.soc.go.th>
- คำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฯ กรณีปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่. [ม.ป.ป.]. ค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.KPSM.org>
- คำหอม วงษ์กุลลาบ. (5 พฤษภาคม 2552). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านคอกสี ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- จริญญา วงษ์พรหมและธนจักร เย็นบำรุง. (2550). เกลืออีสาน องค์ความรู้สู่ยุทธศาสตร์ การจัดการอย่างยั่งยืน. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- จริยา นวลนรินทร์. (2543). ความมีเหตุผลในทัศนะของแมกซ์ เวเบอร์และเจอร์เกน ฮาเบอร์มัส. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(2), 43-56.
- จันทิ วิเศษศรี. (10 มกราคม 2553). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านหนองตะไคร้ ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุดรธานี.
- จับตา 15 วันอันตราย กพร. รับใบสั่งตันเวทีเหมืองโปแตช. (2551, 28 มกราคม). ค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552, จาก <http://www.newspnn.com/detail.htm?.code=ni-28012008-01>
- จับตาอิตาลีไทย บุกโปแตชอุดร เ็นใจโอยื่นเงื่อนไขเลิกสัญญาเก่า. (2549, 22 พฤษภาคม). ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2552, จาก <http://www.ftawatch.org/news/view.php?id=9127>
- จามจุรี สิริผล. (2548). ร่ำรวยหรือพอเพียง สองข้อความคิดจากเหมืองแร่โปแตช. จดหมาย ข่าวชุมชนคนอีกถิ่น, 1(11), 1-8.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และคณะ. (2535). วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินในเขตป่า. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ชาย โพธิ์สีตา. (2547). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชาวอุดรทั่วความยุติธรรม กระทรวงอุตสาหกรรมหนุนเอพีพีชีรางกฎหมายแร่ฝ่ายเดียว.

(2546, 24 กันยายน). ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2551, จาก http://www.thaingo.org/board_2/view.php?id=51

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. (2545). การเร่งผลิตประเพณีมวลชนในยุโรป 1870-1914. วารสาร

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21(1), 202-218.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). วาทกรรมการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

_____. (2549). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ รัฐ+ชาติกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ดาริน อินเหมือน. (2545). แนวคิดเรื่องการประดิษฐ์ประเพณี. วารสารสังคมวิทยาและ

มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21(1), 198-202.

ดาบ ยาดิ. (31 มีนาคม 2551). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านนิคม ต.ห้วยสามพาด

อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

เดชา คำเบาเมือง. (2548). เหมือนแรไปแดชอุดรฯต้องใช้ปัญญาแก้ไข. จดหมายข่าวชุมชน

คนฮักถิ่น, 1(1), 3-4.

_____. (2548). ใครสุมไฟเผาเมืองอุดร. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 1(2), 1-4.

_____. (2549). ลงแขกเกี่ยวข้าวารวมระดมทุนต้านเหมือนโปแตซตั้งเป้าปี 50 ไล่อดีตเลี่ยนไทยพันอุดรฯ. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 2(21), 1-7.

_____. (2551). เหมือนแรอุดรฯหกรมบาป. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 3(37), 1-7.

_____. (2549). ทุกขลาภจากเหมือนแรกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โจทย์ที่ยังไม่มีคำตอบ.

จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 2(22), 1-9.

โดม ไกรปกรณ์. (2547). รัฐสมัยใหม่-ชุมชน-โจร-การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. วารสาร

อักษรศาสตร์, 33(2), 3-26.

_____. (2548). ขบวนการทางสังคมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน จ.กาญจนบุรี (2525-2531). ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ทอง สุวรรณดี. (25 กันยายน 2551). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านหนองลมพก ต.นาม่วง

อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

ทองคำ แพงคำ. (2549). อุดมการณ์และการต่อสู้กับเหมือนแรไปแดช. จดหมายข่าวชุมชนคน

ฮักถิ่น, 1(12), 1-8.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2542). การประดิษฐ์สร้างประเพณี: ประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน.

วารสารศิลปวัฒนธรรม, 21(1), 77-83.

ธีรยุทธ บุญมี. (2547). ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.

นลินี ตันธวนิตย์. (2550). มิติวัฒนธรรมในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. ใน เอกสาร
การสัมมนาวิชาการเรื่องโลกาวิวัฒน์กับความไม่มั่นคงในชีวิตชนบท: สังคมวิทยา
ชนบทไทยสู่เวที ARSA ปักกิ่ง. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]. (ไม่ได้ตีพิมพ์).

นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2550). เกลือและโพแทช: ภาษา ความรู้และอำนาจ ในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติได้พื้นดินอีสาน กรณีศึกษา โครงการเหมืองแร่โพแทช
จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นา สุวรรณดี. (25 กันยายน 2551). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านหนองลมพก ต.นาม่วง
อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

นิตยา ดาวเจริญ. (11 ธันวาคม 2552). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านโคกสมบุรณ์ ต.ห้วยสามพาด
อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

เนือง บัวศรี. (26 กันยายน 2551). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านหนองลมพก ต.นาม่วง
อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. [ม.ป.ป.]. การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย.
กรุงเทพฯ: บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.

บุปผา นาริรักษ์. (2549). อวสานเหมืองโปแตชอุดรภาค 1 แนวรบยังไม่เปลี่ยน. จดหมายข่าว
ชุมชนคนฮักถิ่น, 2(18), 1-7.

เบิร์ท, เอฟ บี. (2546). พื้นสังคมศาสตร์. อรรถาธิบาย. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.

ปกรณ์ สุวานิช. (2546). ความเป็นมาและข้อดีของโครงการเหมืองแร่โพแทช อุดรธานี.

ใน เอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่องโครงการเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี:

ปัญหาและแนวทางแก้ไข. (หน้า 14-21). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเดิมชุมทรัพย์ทองคำขาว. (2545, 29 ธันวาคม). ค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2552,

จาก <http://www.udonthani.com/udnews/00300.html>

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2539). แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม: บทสำรวจเบื้องต้น
จากเอกสาร. วารสารร่วมพฤษ, 14(2), 48-57.

_____. (2540). การเมืองของขบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2546). แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม. วารสารฟ้าเดียวกัน, 1(4), 160-175.
- _____. (2552). การวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิทย์ นพรัตน์กร. (2541). ขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนาชาวไร่เพื่อสิทธิในที่ดินทำกิน: การศึกษาภาพรวมและกรณีกลุ่มป่าดงลาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสพ หมั่นพงษ์. (3 มกราคม 2553). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านโคกสมบุรณ์ ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- ปิดถนนมิตรภาพยื่นคำขาดเบรก ผวจ.อุดรฯ รับใบสั่งเร่งประชุมแจงปึกหมุดหมืองแร่โปแตช. (2552, 24 กรกฎาคม). ค้นเมื่อ 22 กันยายน 2552, จาก <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=1281>
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2550). การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่และวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมในยุคของ Postmodernity. วารสารรัฐศาสตร์สาร, 28(พิเศษ), 183-192.
- เปิดไม่เปิดหมืองโปแตชอีสานใครกำหนด. (2550, 3 กันยายน). ค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.esanvoice.net/esanvoice/know.php?Category=love&No=1578>
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2543ก). ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่. ใน เอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่องโครงการพลวัตเศรษฐกิจการเมืองไทย พ.ศ.2543: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2543ข). ทำไมกระบวนการตัดสินใจโครงการขนาดใหญ่จึงต้องเปลี่ยน. ในเอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่องธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายสังคมและเศรษฐกิจ.
- _____. (บรรณธิการ). (2545). ว่าด้วยขบวนการทางสังคมและเมืองไทย. กรุงเทพฯ: ตรีสิน.
- พรศิริ ชีวาพัฒนานุรักษ์. (2548). ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษากรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ประเทศไทย). วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิกุลเงิน สาธุโย. (18 กรกฎาคม 2552). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านโคกสมบุรณ์ ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- พิภพ ธงชัย. (2546). ขบวนการประชาชนในศตวรรษใหม่กับทางออกของโลกาภิวัตน์. วารสารปาจรยสาร, 29(3), 58-63.
- มณีนัย ทองอยู่. (2009). เอกสารประกอบการบรรยายการสอนรายวิชา415373 เรื่อง ขบวนการทางสังคมเปรียบเทียบ. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (เอกสารอัดสำเนา).

- มานี บุญเลิศ. (19 กุมภาพันธ์ 2551). สัมภาษณ์. ราชบุรี. หมู่บ้านนิคม ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- มนตรี เจริญวิทย์. (บรรณาธิการ). (2539). อภิธานโครงการกับการเมืองการเงินในอนาคต. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. การจินตนาการสู่ปี 2000: นวัตกรรมเชิงกระบวนทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ยุติธรรม ศิริอุเทน. (2544). การเคลื่อนไหวของชาวนาอีสาน กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชา คำสงศ์. (2548). อิตาลีเลียนไทยเสนอหน้าเอี่ยวชุดโปแตซอุดร. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 1(5), 1-5.
- รายงานสถานการณ์จากพื้นที่โครงการเหมืองแร่โปแตซอุดรธานี ชาวบ้านปิดถนนล้อม ผวจ. อุดร ยุติบทบาทกรรมการที่มีการเมืองแทรกแซง. (2552, 24 กรกฎาคม). ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.newspnn.com/detail.htm?.code=n1-24072009-01>
- เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (บรรณาธิการ). (2552). พัฒนาการ การพัฒนาอีสานและลุ่มแม่น้ำโขง. ใน ธารจักร เย็นบำรุง นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาวะ. การสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น: 24-26 สิงหาคม 2552 (หน้า 269-277). เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2546). ลำดับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของรัฐกับเอกชนในการผลักดันโครงการเหมืองแร่โปแตซจังหวัดอุดรธานี. ใน เอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่องโครงการเหมืองแร่โปแตซจังหวัดอุดรธานี: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. (หน้า 250-262). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2548). การจัดการทรัพยากรเกลือในภาคอีสาน. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ. (ไม่ได้ตีพิมพ์).
- ลำดวน เลานา. (2548). นิเวศแหล่งน้ำในพื้นที่เหมืองโปแตซ. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 1(7), 1-7.
- ลำดวน เลานา. (2549). หมายจับ 5 แกนนำค้านโปแตซ บทเรียนการบังคับใช้ พ.ร.บ.แร่ 45 เพื่อใคร. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 2(13), 1-8.
- ลำดวล เลานา. (2550). ผลตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีเหมืองแร่โปแตซจังหวัดอุดรธานี. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 3(34), 1-8.
- ลำดวล เลานา. (2550). บุญกุ่มข้าวใหญ่ของชุมชน หัวใจสีเขียว. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 3(35), 1-6.

- วลัย เหลืองละโจก. (9 พฤศจิกายน 2552). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านโคกสมบุรณ์ ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.
- วิภาส ปรัชญาภรณ์. (2545). ปริณิเทศสาธารณะ. วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21(1), 252-259.
- วิเชิต ทวีกุล. (2548). การเคลื่อนไหวของชาวบ้านใน พลวัต การเมืองแบบชาวบ้าน: เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ. วารสารฟ้าเดียวกัน, 3(3), 42-45.
- วิเชียร บุราณรักษ์. (2548). ขบวนการทางการเมืองภาคประชาชน ศึกษากรณี กลุ่มมอญรักษ์ สิ่งแวดล้อมอุดรธานี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิริยะ สว่างโชติ. (2548, 9 กันยายน). การเมืองใหม่ ว่าด้วย “การเคลื่อนไหวทางสังคม” (New Politic of Social Movement). ค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2548, จาก <http://www.thaingo.org/view.php?id=144>.
- วิเศษ สุนิพริหม. (2545). การเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดลำพูน. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเรื่องคนมองคน: นานาชีวิตใน กระแสการเปลี่ยนแปลง ครั้งที่ 1. (1-30). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- วรติกร แก้วนุ้ย. (2547). ขบวนการทางสังคมระดับรากหญ้ากับการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก: ศึกษากรณีกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร โคตะวินนันท. (2543). ผู้หญิงในขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนชายขอบ กรณีศึกษาฝ่ายราศีไศล. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถานการณ์ความเคลื่อนไหว-โครงการเหมืองแร่โพแทช. [ม.ป.ป.]. ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2552, จาก http://www.thaingo.org/story/info_028.html
- สังคม ไชยปราการ. (2548). พัฒนาการอุตสาหกรรมเกลือโปแตช. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 1(3), 1-5.
- สังคม ไชยปราการ. (2549). ต้นข้าว ต้นน้ำ เด็กหญิงแฝดและโครงการเหมืองแร่โปแตชอุดรธานี. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 2(19), 1-6.
- สันติภาพ ศิริวัฒนาไพบูลย์และสมพร เพ็งคำ. (2546). เหมืองแร่โพแทช:ผลกระทบต่อสุขภาพ ที่ถูกมองข้าม. เอกสารประกอบการสัมมนาสมัชชาสุขภาพระดับพื้นที่ภาคอีสานว่าด้วย สิ่งแวดล้อม เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพและนโยบายสาธารณะ. สกลนคร: โรงแรมสกลแกรนด์.
- สันติภาพ ศิริวัฒนาไพบูลย์. (2550). กากนิเวศลิเวอร์พูลและขยะมีพิษ ภัยที่ซ่อนเร้นมากับเหมืองแร่โปแตช. จดหมายข่าวชุมชนคนฮักถิ่น, 3(26), 1-10.

สุกรานต์ โจรนไพรวงศ์. (บรรณาธิการ). (2542). สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540-

2541. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2546). (บรรณาธิการ). สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2544-2545. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สุจิตา ธรรมมณีวงศ์. (2544). การเคลื่อนไหวทางสังคม. วารสารอักษรศาสตร์, 23(2), 33-53.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2544). ชุมชนโตใหญ่ร่วมสมัยกับกระบวนการสร้างสำนึกชาติพันธุ์: กรณีเมื่อน้ำคำ รัฐโตใหญ่. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย.

กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สมบัติ นิกร. (20 กุมภาพันธ์ 2551). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านนิคม ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

อังศุมลีน สีดา. (7 เมษายน 2551). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านหนองเชียงมน ต.นาม่วง อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2545). นิเวศประวัติศาสตร์ พรหมแดนความรู้. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. ในคณาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. แนวคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. (หน้า 161-169). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). มิติชุมชน วิถีคิดท้องถิ่น ว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุโมงค์ผ่นน้ำโขงจะเดินหน้าไม่ได้ หากไม่หันกลับไปประเมินความคุ้มค่าจากโครงการโขงชี มูล เสียก่อน. (2551, 11 มีนาคม). ค้นเมื่อ 18 กันยายน 2552,

จาก <http://www.esanvoice.net/esanvoice/know/show.php?category=topreport&No=1914.html>

เอพีพีซีไม่เคลียร์ปัญหาไอเอโอโปแตช ชาวบ้านล่อม จนท.รังวัด. (2548, 26 มีนาคม).

ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2552, จาก <http://www.udonthani.com/udnews/02598.html>

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2545). พระราหู “ประเพณีประดิษฐ์” แห่งวัดศิระทอง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อ้ง คำเมือง. (14 ตุลาคม 2552). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. หมู่บ้านดงบังไฟ ต.ห้วยสามพาด อ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี.

อรรถัย อาจอำ. (2546). **พื้นสังคมศาสตร์: ทำไมงานวิจัยทางสังคมศาสตร์จึงล้มเหลว และจะทำให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

Della Porta, Donatella and Diani Mario. (2006). **Social Movement: An Introduction.** Malden, Oxford and Carlton: Blackwell Publishing.

Hobsbawm, Eric and Terence Ranger. (1983). **The Invention of Tradition (EDs.),** Cambridge: Cambridge University Press.

McAdam. (1982). **Political Process and the Development of Black Insurgency Chicago,** IL: University of Chicago Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลสรุปของคณะทำงานแก้ไขปัญหาคือเรียกร้องเกี่ยวกับรายงานการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี

ผลสรุปของคณะทำงานแก้ไขปัญหาคือเรียกร้องเกี่ยวกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี ได้ชี้ประเด็นข้อบกพร่องของโครงการเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี ดังนี้

1. ไม่มีการประเมินขนาดที่เหมาะสมของเหมืองและโรงแต่งแร่ที่จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมและเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. ไม่มีการประเมินทางเลือกวิธีการทำเหมืองที่ได้ออกแบบไว้
3. ไม่มีการรับรองความปลอดภัยของเหมืองที่ได้ออกแบบไว้
4. ที่ตั้งของเหมืองและโรงแต่งแร่ไม่เหมาะสมเพราะเป็นแหล่งต้นน้ำลำปาวและห้วยหลวง และเป็นแหล่ง Recharge น้ำบาดาล
5. การทำเหมืองที่น่าเสนอจะเกิดแผ่นดินทรุดในวงกว้าง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อราษฎรในพื้นที่เหมือง ซึ่งยอมให้เกิดขึ้นไม่ได้
6. ไม่มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากกองหางแร่และบ่อน้ำเกลือต่อการปนเปื้อนน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในพื้นที่
7. ไม่มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากไอเกลือและฝุ่นเกลือจากโรงแต่งแร่ ลานกองหางแร่และบ่อน้ำเกลือ
8. ไม่มีการประเมินผลกระทบต่อการใช้ที่ดินบริเวณข้างเคียงพื้นที่โครงการ
9. ไม่มีการประเมินผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ใกล้เคียงและพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหานกุมภวาปี
10. ไม่มีการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดจากการขนส่ง การเก็บ การใช้ การกำจัดและอุบัติเหตุจากสารเคมีที่ใช้ในการแต่งแร่
11. ไม่มีการประเมินผลกระทบต่อน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในบริเวณพื้นที่โครงการและพื้นที่ใกล้เคียง
12. ไม่มีการประเมินผลกระทบจากการสร้างถนน ทางรถไฟ และจากการขนส่งแร่
13. ไม่มีการประเมินผลกระทบเนื่องจากการขายเกลือต่อผู้ผลิตเกลือรายย่อยภายในประเทศ
14. ไม่มีการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปิดเหมือง
15. ไม่มีการประเมินผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจชุมชน
16. ไม่มีการประเมินผลกระทบต่อแหล่งโบราณคดีต่างๆเนื่องจากการทรุดตัวของพื้นดิน
17. การประเมินผลกระทบด้านต่างๆ มิได้มีการประเมินที่ถูกต้องตามหลักวิชาการใช้ความเห็นของผู้ทำรายงานเป็นหลัก จึงควรทำการประเมินใหม่ทั้งหมด

18. ต้องดำเนินการมาตรการลดผลกระทบและการติดตามตรวจสอบใหม่ทั้งหมด ขาดการประเมินในประเด็นที่สำคัญ โดยการตัดสินใจของคณะผู้จัดทำรายงานเท่านั้น
19. ประชาชนไม่มีส่วนร่วมพิจารณาโครงการชดเชยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ชดเชย พ.ร.บ. การกระจายอำนาจ พ.ศ. 2539 และชดเชย พ.ร.บ. แร่ พ.ศ. 2545
20. ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำรายงานไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือลำเอียง
21. ข้อผิดพลาดของรายงานมีมากเกินไปที่จะรับได้
22. คุณสมบัติของผู้จัดทำรายงานไม่สอดคล้องกับวิชาการที่จำเป็นจะต้องใช้
23. การพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานผิดขั้นตอนตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
24. คชก. ไม่ควรให้ความเห็นชอบรายงานฉบับนี้
25. รายงานฉบับนี้มีความบกพร่องตาม พ.ร.บ. แร่ พ.ศ. 2510 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะการทำเหมืองในพื้นที่ต้นน้ำ เรื่องขั้นตอนการจัดทำรายงาน เรื่องความปลอดภัยของเหมืองใต้ดิน เรื่องการกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตรในการทำเหมืองใต้ดิน เรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย เรื่องการจัดตั้งกองทุน เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน และเรื่องการคุ้มครองสิทธิในอสังหาริมทรัพย์
26. APPC ได้ละเมิดสัญญาข้อ 8 ที่ทำไว้กับรัฐบาลและกระทรวงอุตสาหกรรมในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนไทย ดังนั้นรัฐบาลควรพิจารณาเลิกสัญญาที่ฝ่ายไทยเสียเปรียบนี้เสีย

ภาคผนวก ข

สรุปผลการดำเนินงาน ของคณะกรรมการพิจารณาสัญญาการใช้สิทธิในการสำรวจ
และผลิตแร่โปแตชระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมกับ บริษัทเอเซีย
แปซิฟิก โปแตช คอร์ปอเรชั่นจำกัด

สรุปผลการดำเนินงานของคณะทำงานพิจารณาสัญญาการใช้สิทธิในการสำรวจและผลิตแร่
โปแตชระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมกับ บริษัท เอเชีย แปซิฟิค โปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด
ข้อเสนอของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรณี

1. ข้อเสนอของคณะทำงาน

1.1 ข้อเสนอข้อที่ 1 ความว่า จากสัญญาการลงนามเมื่อปี พ.ศ. 2527 สัญญากำหนดไว้ว่า
“การมีส่วนร่วมของคนไทย ตลอดจนอายุของสัญญาที่ รัฐบาลและหรือบุคคลไทยจะต้องเป็น
เจ้าของ และ/หรือควบคุมอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของหุ้นของบริษัทที่มีอยู่ และบริษัทรับรองการขาย
การโอน การจำหน่ายหุ้น ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะที่จะรักษาระดับผู้มีส่วนได้เสียในบริษัทให้อยู่ใน
ระดับนี้” แต่กลับมีการแก้ไขในสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2537 ให้ผู้ถือหุ้นคนต่างด้าวมีถึง
ร้อยละ 75 ของหุ้นทั้งหมด (สัญญาข้อ 2.4 และ 8)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 3/2546 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2546 คณะทำงานมีความเห็นว่
การแก้ไขสัญญาในข้อ 2.4 ใน ปี พ.ศ. 2537 เป็นการดำเนินการที่ถูกต้องโดยผ่านการเห็นชอบ
จากคณะรัฐมนตรี และคณะทำงานฯ เสียงส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการแก้ไขสัญญาในข้อ 2.4 ไม่มี
ผลกระทบต่อสัญญาในข้อ 8 การมีส่วนร่วมของคนไทย และไม่ทำให้สัญญาในข้อ 8 สิ้นสภาพการ
บังคับใช้ ขณะที่ผู้แทนบริษัท APPC ยังคงยืนยันว่าการแก้ไขสัญญาในข้อ 2.4 เป็นเหตุให้สัญญา
ในข้อ 8 สิ้นสภาพการบังคับใช้ บริษัทฯ จึงไม่ได้ปฏิบัติผิดสัญญาแต่อย่างใด
ทั้งนี้ คณะทำงานมีความเห็นร่วมกันเห็นควรให้คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ได้เจรจากันเพื่อให้สัดส่วนการ
ถือหุ้นของคนไทยเพิ่มมากขึ้นและบริษัทได้แสดงเจตนาว่ายินดีจะให้คนไทยเข้าร่วมลงทุนใน
บริษัทเพิ่มมากขึ้น

1.2 ข้อเสนอข้อที่ 2 ความว่า อายุของสัญญาในพื้นที่สำรวจเป็นเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2536-
2546) หลังจากนั้นบริษัทจะได้รับสิทธิผูกขาด ในการยื่นคำขอประทานบัตร (สัมปทานทำเหมือง
ใต้ดิน) แต่ละฉบับมีอายุไม่เกิน 25 ปี และต่ออายุประทานบัตรได้ แต่ต้องไม่เกิน 25 ปี (สัญญา
ข้อ 4.9.2)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 4/2546 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่
แม้สัญญาข้อ 4.9.1 และ 4.9.2 จะกำหนดให้สิทธิแก่บริษัทฯ แต่เพียงผู้เดียวในการดำเนินการ
อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่หากบริษัทฯ ปฏิบัติผิดสัญญาในส่วนสาระสำคัญ และไม่ดำเนินการแก้ไข
การผิดสัญญานั้นภายในกำหนดเวลาหลังจากรัฐบาลได้แจ้งให้แก้ไขตามเงื่อนไขสัญญาแล้ว
ฝ่ายรัฐบาลก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตามข้อ 17.7 ของสัญญา จึงไม่ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ขัดต่อ
กฎหมายและระเบียบของราชการแต่อย่างใด

ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลประกอบว่าแม้ว่าสัญญาจะผูกพันรัฐบาลที่จะต้องพยายามทุกหนทางเพื่อให้บริษัทฯ ได้รับประทานบัตรทำเหมือง และจะไม่เพิกถอนประทานบัตรก็ตาม แต่บริษัทฯ ซึ่งเป็นนิติบุคคลไทยก็ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่ กล่าวคือ เมื่อมีการออกประทานบัตรให้แล้วและปรากฏในภายหลังว่าบริษัทฯ กระทำการใดๆ ที่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายหรือขัดต่อเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประทานบัตรรัฐบาลก็มีอำนาจเพิกถอนประทานบัตรได้

อีกทั้ง ในปัจจุบันบริษัทฯ อยู่ในขั้นตอนการสำรวจแร่ และยังไม่ได้รับประทานบัตร ดังนั้นในการยื่นคำขอประทานบัตร บริษัทฯ จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และในการพิจารณาออกประทานบัตรให้แก่บริษัทฯ นั้น รัฐบาลต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 เช่นกัน

1.3 ข้อเสนอที่ 3 ความว่า บริษัทมีสิทธิขยายเขตเหมืองออกไป เพื่อรวมเอาเขตแหล่งแร่ต่อเนื่อง ซึ่งอยู่นอก “เขตเหมืองแร่” โดยแสดงหลักฐานอันสมควรในแหล่งแร่ที่ขยายออกไป และรัฐบาลต้องพิจารณาออกประทานบัตรให้แก่บริษัททันที (สัญญาข้อ 4.9.7)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 4/2546 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าการขยายเขตเหมืองแร่ หมายถึง การขยายเขตการทำเหมืองแร่ที่ได้รับตามประทานบัตรออกไปจากเดิมที่ได้รับใบอนุญาต ดังนั้นเมื่อใดที่บริษัท APPC ต้องการขยายเขตเหมืองแร่ออกไปก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย โดยยื่นขอประทานบัตรใหม่และต้องปฏิบัติทุกอย่างให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนตามกฎหมาย

ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลประกอบว่า บริษัท APPC สามารถขยายเขตเหมืองแร่ออกไปได้โดยการขอประทานบัตรใหม่ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

1.4 ข้อเสนอข้อที่ 4 ความว่า เมื่อสิ้นรอบปีประทานบัตร บริษัทมีสิทธิคืนพื้นที่เขตเหมืองแร่ส่วนใดส่วนหนึ่งที่ไม่มีประโยชน์ต่อไป หรือเลิกทำเหมืองได้ ถ้าเห็นว่าการทำเหมืองแร่ไม่สำเร็จในเชิงพาณิชย์ (สัญญาข้อ 4.9.6)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 4/2546 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าการคืนสิทธิพื้นที่ในเขตเหมืองแร่ส่วนที่ไม่มีความเป็นประโยชน์เป็นเรื่องที่บริษัทสามารถปฏิบัติได้และมีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติกับผู้ประกอบการทุกรายอยู่แล้ว

1.5 ข้อเสนอข้อที่ 5 ความว่า สิทธิผูกขาดที่บริษัทได้รับ ได้แก่ 1) รัฐบาลจะต้องให้ความพยายามอย่างที่สุดที่จะไม่ให้ความเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ 2) สิทธิผูกขาดเพียงผู้เดียวในการสำรวจ ประเมินค่า พัฒนา ก่อสร้างและดำเนินการเกี่ยวกับโปแตช ภายในเขตสำรวจและเขตแร่ 3) นำเข้าเครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งปลูกสร้างและ

อื่นๆในการประกอบกิจการโดยชาวต่างประเทศ 4) การส่งโปแตชออกนอกราชอาณาจักร 5) การเก็บเงินและส่งเงินออกนอกราชอาณาจักร 6) การรับประกัน การคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ทั้งปวงที่บริษัท และผู้ถือหุ้นของบริษัทได้รับจาก BOI รวมทั้งการได้รับยกเว้นอากรขาเข้าร้อยละ 75 ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิ 8 ปี ยกเว้นภาษีการค้าและค่าธรรมเนียมบางชนิด (สัญญาข้อ 19.2)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 4/2546 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2546 คณะทำงานฯ เสียงส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตามสัญญาฯ ข้อ 19.2 วรรคสองประกอบกับข้อ 21.5 สามารถตีความได้ว่าสัญญาฯ ข้อ 19.2 วรรคสองมิได้เป็นบทบังคับเด็ดขาดที่รัฐบาลต้องออกกฎหมายโดยมีข้อยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นการเฉพาะให้แก่บริษัท APPC เท่านั้น ดังนั้น หากบริษัท APPC เห็นว่าบริษัทฯ ต้องเสียหายจากการที่รัฐบาลออกกฎหมายใหม่มารอนสิทธิก็อาจใช้สิทธิยกเลิกสัญญาหรือเรียกร้องค่าเสียหายได้เท่านั้น แต่ทั้งนี้บริษัท APPC ยังคงมีภาระการพิสูจน์ว่ากฎหมายใหม่รอนสิทธิบริษัทฯ โดยรัฐบาลไม่ได้ใช้ความพยายามมิให้เกิดเหตุดังกล่าว และยังคงพิสูจน์ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงอีกด้วย จึงเห็นว่าการคงข้อความในข้อ 19.2 วรรคสองไว้ก็มิได้ทำให้รัฐบาลต้องเสียเปรียบ และรัฐก็ได้เสียอำนาจอธิปไตยในการออกกฎหมายแต่อย่างใด

อนึ่งผู้แทน บริษัท APPC มีความเห็นว่า ข้อสัญญาดังกล่าวมีลักษณะทำนองเดียวกันกับสัญญาโครงการอื่นๆของรัฐบาลไทย

แต่อย่างไรก็ตาม นายไพโรจน์ พลเพชร ผู้แทนกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี ขอยืนยันความเห็นว่าคุณความในข้อ 19.2 วรรคสอง เป็นภาระผูกพันของรัฐบาลที่จะต้องไม่ออกกฎหมายที่เป็นการเพิ่มภาระหรือเป็นการเลือกปฏิบัติหรือจำกัดสิทธิของบริษัท อันทำให้สัญญาข้อนี้ค้ำถึงผลประโยชน์ของบริษัทอยู่เหนือผลประโยชน์สาธารณะ และรักษาอำนาจอธิปไตยในการออกกฎหมายใด ๆ ทั้ง ๆ ที่ในการทำสัญญาการปกครองรัฐบาลจะต้องยึดถือผลประโยชน์สาธารณะและรักษาอำนาจอธิปไตยในการออกกฎหมายไว้เป็นสำคัญเหนือผลประโยชน์เอกชน จึงสมควรยกเลิกสัญญาข้อ 19.2 วรรคสองเสีย

1.6 ข้อเสนอข้อที่ 6 ความว่า รัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของบริษัท การติดต่อหน่วยงานของรัฐ หากบริษัทร้องเพื่อขอให้งานดำเนินไปอย่างรวดเร็วภายในขอบเขตของกฎหมาย ในกรณีที่บริษัทต้องการใบอนุญาตยินยอม การจดทะเบียน การอนุมัติ การยกเว้น หรือคำรับรองใด ๆ จากหน่วยงานรัฐ รัฐบาลจะให้ความพยายามอย่างที่สุดในการให้ความช่วยเหลือแก่บริษัท (สัญญาข้อ 18.1)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 6/2546 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของรัฐบาลต่อบริษัทฯ ไม่ขัดต่อกฎหมาย และระเบียบทางราชการ จนเป็นเหตุให้สัญญามีข้อบกพร่องแต่อย่างใด

ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลประกอบว่า การให้ความช่วยเหลือของกระทรวงอุตสาหกรรม แก่บริษัท APPC ที่ผ่านมาเป็น การให้ความช่วยเหลือในกรอบของกฎหมายทั้งสิ้น ได้แก่ แก่ไขสัญญาเมื่อเดือน พฤศจิกายน 2543 การออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมตามมาตรา 6 ทวิ วรรคสอง เมื่อเดือน พฤษภาคม 2543 การออกอาชญาบัตรสำรวจแร่ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2543 และการประสานความร่วมมือด้านการสำรวจ และประเมินศักยภาพแร่

1.7 ข้อเสนอข้อที่ 7 ความว่า รัฐบาลต้องใช้ความพยายามให้ความช่วยเหลือตามสมควร เพื่อให้มีการตกลงกับบุคคลเจ้าของที่ดินที่จะขออนุญาตเช่า หรือซื้อที่ดิน หากบริษัทไม่สามารถทำได้ (สัญญาข้อ 18.2)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 6/2546 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของรัฐบาลต่อบริษัทฯ ไม่ขัดต่อกฎหมาย และระเบียบทางราชการ จนเป็นเหตุให้สัญญามีข้อบกพร่องแต่อย่างใด

ทั้งนี้ บริษัท APPC ได้รายงานว่าการติดต่อขออนุญาตใช้พื้นที่กับชาวบ้าน บริษัท APPC ได้จัดทำหนังสือยินยอมระหว่าง บริษัทฯ กับเจ้าของที่ดิน พร้อมทั้ง ชำระค่าชดเชยการเข้าใช้พื้นที่ด้วย โดยภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือแก่บริษัท ตามความจำเป็นเท่านั้น เช่น การติดต่อประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และส่วนราชการในพื้นที่สำรวจ เป็นต้น

1.8 ข้อเสนอข้อที่ 8 ความว่า คำว่า “โปแตช” หมายถึง สารประกอบทุกอย่างของโปแตสเซียม และแร่ทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับแร่ดังกล่าว รวมทั้งเกลือด้วย โดยสามารถที่จะนำมาสังเคราะห์เป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำออกขายได้ในตลาดเชิงพาณิชย์ ไม่ใช่เฉพาะ KCL หรือแร้ซิลไวท์อย่างเดียว (สัญญาข้อ 1.1.13)

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 6/2546 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า นิยามคำว่า “โปแตช” ตามสัญญาข้อ 1.1.13 หมายถึง สีนแร่โปแตช ซึ่งอาจเป็น Carnallite เกิดร่วมกับเกลือ) หรือ Sylvinite (Sylvite เกิดร่วมกับเกลือ) ก็ได้ แต่ทั้งนี้ในการขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดิน ผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงรายละเอียดแนวทางในการบริหารจัดการผลพลอยได้จากการผลิต KCL ให้ชัดเจนด้วย

อนึ่ง สำหรับบริษัท APPC ได้เลือกแนวทางในการนำทางแร่ซึ่งรวมถึงเกลือโซเดียมคลอไรด์ (NaCl) กลับไปไว้ในเหมืองใต้ดิน เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของโครงสร้างภายในเหมืองใต้ดิน โดยในการผลิตโปแตชจะมีเกลือบริสุทธิ์ที่เกิดจากกระบวนการแต่งแร่ปริมาณไม่มากนักส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ

ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลประกอบว่า ในโครงการผลิตปุ๋ยโปแตชจังหวัดอุดรธานีจะก่อให้เกิดผลพลอยได้ คือ เกลือโซเดียมคลอไรด์ (NaCl) จำนวนมาก ซึ่งผลพลอยได้ดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ หากไม่มีการบริหารจัดการผลพลอยได้จำนวนมากเหล่านี้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นในการยื่นขอประทานบัตรบริษัท APPC จะต้องแสดงความชัดเจนของแนวทางในการจัดการ ผลพลอยได้ดังกล่าวด้วย

2. ข้อเสนอเพิ่มเติมของผู้ทำงานฯ

2.1 ข้อเสนอของนายเลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์

2.1.1 ข้อเสนอ “เนื่องมาจากว่าในสัญญานี้ไม่ได้ระบุชัดเจนไว้ถึง การฟื้นฟูเหมืองการมีส่วนร่วมการทำเหมือง การเอาประกันภัยความผิดและอื่นๆ ตามมาตรา 88/6 เอาไว้เลย ดังนั้นจึงทำให้เงื่อนไขของสัญญานี้ได้ไปทำให้สาระของกฎหมายแร่ในการควบคุมดูแลการออกประทานบัตรเสื่อมลงบังคับใช้ไม่ได้ เพราะสาระสำคัญของสัญญานี้อยู่เหนือกฎหมาย”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า เงื่อนไขในสัญญาไม่ได้ทำให้สาระสำคัญแห่งกฎหมายเสื่อมลงหรือบังคับไม่ได้ บริษัท APPC จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งในเรื่องของการฟื้นฟูพื้นที่ภายหลังการเหมืองใต้ดิน การมีส่วนร่วมการทำเหมือง การเอาประกันภัยความรับผิดและอื่นๆ เนื่องจากในสัญญาระบุไว้ชัดเจนว่าคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย

2.1.2 ข้อเสนอ “ด้วยสัญญาระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมและกรมทรัพยากรธรณี กับ บริษัท อะกริโก โปแตช จำกัด ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2527 และสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมสัญญา ณ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2537 นั้น เป็นสัญญาในการให้สิทธิในการ “สำรวจ” และ “ผลิต” แร่โปแตช ซึ่งหลังจากที่เริ่มกระบวนการปฏิรูประบบราชการ นับตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2545 เป็นต้นมา นั้น การให้สิทธิในการสำรวจแร่โปแตชตามสัญญานี้ได้โอนอำนาจหน้าที่มาเป็นของ “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” แทน “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม” แล้วจึงน่าจะทำให้ “คู่สัญญา” ในสัญญาฯ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือจะต้องมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นคู่สัญญาเพิ่มขึ้นด้วย หากมีการปรึกษาหารือ หรือทำความตกลงใดๆ ระหว่างคู่สัญญา นำที่จะต้องคำนึงการปรึกษาหารือหรือทำความตกลงใดๆ กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมด้วย”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 10/2546 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า เห็นควรให้คงคู่สัญญาเป็นกระทรวงอุตสาหกรรมและบริษัท APPC ไว้ตามเดิม

2.1.3 ข้อเสนอ “ในสัญญาดังกล่าวได้กำหนดให้ “น้ำท่วม” “เป็นเหตุสุดวิสัย” โดยมีความหมายว่าเหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครอาจจะป้องกันได้ แม้บุคคลผู้ต้องประสบใกล้จะต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรพึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้นในฐานะเช่นนั้น ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่ขัดแย้งกับมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมของบริษัท เนื่องจากการออกแบบคันดินรอบลานกองเกลือตามโครงสร้างนี้สามารถ

ป้องกันฝนชะล้างกองเกลือไม่ให้รั่วไหลออกไปปนเปื้อนนาข้าว แหล่งน้ำกินน้ำใช้ของราษฎรได้ ไม่ว่าจะมีฝนตกปริมาณสูงสุดเท่าไรก็ตาม ดังนั้นขอเสนอให้แก้ไขสัญญาข้อ 14 โดยลบคำว่า “น้ำท่วม” และ “พายุ” ออกไปหรือไม่ก็ต้องระบุให้ชัดเจนว่า “รอบฝนสิบปี” “รอบฝนยี่สิบปี” “รอบฝนร้อยปี” หรือ “รอบฝนพันปี” คือปริมาณฝนที่สามารถควบคุมไม่ให้เกิดน้ำท่วมกองเกลือรั่วไหลออกจากลานเกลือได้ ถ้านอกเหนือจากนั้นให้ถือว่าน้ำท่วมเป็นเหตุสุดวิสัยได้”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 10/2546 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า ข้อความเดิมที่ปรากฏตามสัญญาถูกต้องแลมีความชัดเจนตามกฎหมายอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

2.2 ข้อเสนอของ น.พ. อีรุฒิ เถาว์ทิพย์

2.1.1 ข้อเสนอ “ในเมื่อบริษัทได้ลดพื้นที่ในการสำรวจตามระยะเวลาที่ผ่านมาไป สิทธิของบริษัทในพื้นที่ที่ได้ลดไปน่าจะหมดลงไปด้วย”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า เมื่อบริษัทลดพื้นที่สิทธิของบริษัทก็ลดลงตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ที่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายอยู่ในปัจจุบัน

2.2.2 ข้อเสนอ “ในพื้นที่ประทานบัตร บริษัทจะต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในสิ่งอำนวยความสะดวก สิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อม”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า ในทางปฏิบัติมีความชัดเจนเห็นว่าพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ครอบคลุมความรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในสิ่งอำนวยความสะดวก สิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามที่ผู้เสนอเสนอและบริษัท APPC ก็มีความเห็นสอดคล้องที่จะปฏิบัติตามกฎหมายทุกประการ

2.2.3 ข้อเสนอ “เพิ่มค่าภาคหลวงจาก 7% เป็น 30% คิดราคาจากราคา FOB”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่า การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงแร่เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอุตสาหกรรมตามกฎหมาย โดยจะเพิ่มหรือลดเป็นอัตราเท่าไร ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น ราคาแร่ในตลาดและอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐต้องคำนึงถึงภาระผูกพันตามสัญญาที่รัฐมีกับเอกชนด้วย

2.2.4 ข้อเสนอ “กรณีพิพาทแรงงาน บริษัทจะต้องมีส่วนร่วมในการยุติข้อพิพาทแรงงาน”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าเมื่อมีข้อพิพาทแรงงานเกิดขึ้น ภายในบริษัทฯ บริษัทฯมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน ในการระงับข้อพิพาท

ทั้งนี้คณะทำงานฯ มีข้อสังเกตว่า การนำสัญญาข้อ 14.2 มาเขียนไว้ในข้อ 14 เรื่องเหตุสุดวิสัยอาจจะมีปัญหาในการตีความในอนาคตว่าการพิพาทแรงงานภายในบริษัทจะถือเป็นเหตุสุดวิสัยหรือไม่ โดยผู้อำนวยการสำนักงานกฎหมายและระเบียบ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ขอให้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมว่า สมควรได้มีการพิจารณาทบทวนแยกข้อ 14.2 ออกจากข้อ 14 เหตุสุดวิสัยเพื่อมิให้เกิดประเด็นที่อาจโต้แย้งได้ในอนาคต

2.3 ข้อเสนอของนายสุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล

2.3.1 ข้อเสนอ “บริษัทฯได้แจ้งการตัดสินใจทำเหมืองและการยื่นคำขอประทานบัตร อยู่ภายในกำหนดตามสัญญาหรือไม่”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าการแจ้งตัดสินใจทำเหมืองและการยื่นคำขอประทานบัตรของบริษัท APPC อยู่ภายในกำหนดตามสัญญา

2.3.2 ข้อเสนอ “การขอประทานบัตรและการออกประทานบัตร ได้ดำเนินการครบถ้วนตามพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่น่าเสนอต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิใช่ข้อมูลประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 88/6 แห่งพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545และตามสัญญาข้อ 4.8”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯ มีความเห็นว่าข้อมูลประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 88/6 แห่งพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มิใช่รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่บริษัท APPC จะต้องนำเสนอต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากตามขั้นตอนการขอประทานบัตร กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จะพิจารณาอนุมัติแผนผังการทำเหมืองก่อน จากนั้นจึงจะแจ้งให้ผู้ขอประทานบัตรไปจัดทำ

2.3.3 ข้อเสนอ “เมื่อประทานบัตรหมดอายุ สัญญาจะมีอายุต่อไปอย่างไรหรือไม่”

ผลการพิจารณา

ในการประชุมครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 คณะทำงานฯได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า กรณีดังกล่าวเนื่องจากขณะนี้ยังไม่แน่ชัดว่าบริษัท APPC จะได้รับประทานบัตรหรือไม่และจำนวนกี่ปี ซึ่งในทางปฏิบัติอายุสัญญาก็คงต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

ประวัติผู้เขียน

นายฐากร สรวงศ์สิริ เกิดเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2525 เดิมทีที่บ้านดอนหญ้านาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น เมื่อ พ.ศ. 2538 จากนั้นเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกัลยาณวัตรจนสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อ พ.ศ. 2541 และสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน เมื่อ พ.ศ. 2544 ต่อมาเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีที่ราชภัฏธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2548 กระทั่งเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นจนสำเร็จการศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ยังได้รับความกรุณาจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขงในการอุดหนุนทุนการทำวิจัย เมื่อ พ.ศ. 2551

